

## توجه به آموزش و پرورش تضمین کننده آینده کشور است

طلعت ساعی – کارشناس آموزش و پرورش

آموزش و پرورش هر کشوری منبع اصلی توسعه، پیشرفت و سعادت هر کشوری است توجه به آن و در اولویت قرار دادن آن باعث تضمین آینده کشور می شود، بی توجهی به آن مایه سقوط و بدبختی هر کشوری را فراهم می کند.

اینکه آموزش و پرورش پایه و اساس هر تحول و دگرگونی در جامعه است به خاطر این است که تمام افراد جامعه به نوعی با آن در ارتباط و درگیر هستند و به طور خلاصه آموزش و پرورش همه جامعه را درگیر خود کرده است ولی با اینکه همه افراد جامعه با آن در تماس هستند در برخی از کشورها از اولویت و جایگاه مناسبی برخوردار نیست.

آموزش و پرورش شاهرگ حیاتی هر جامعه ای است که از طریق آن فرهنگ، ارزش ها، اصول و آداب اجتماعی و... از نسلی به نسل دیگر منتقل می شود. راز پایداری هر ملتی باید در آموزش و پرورش آن ملت جستجو کرد. اگر در کشور ژاپن احترام به بزرگترها و رعایت نظافت و آداب اجتماعی حرف اول را می زند به خاطر نوع آموزشی است که دانش آموزان در مدرسه می بینند و یا اگر نظم و انضباط در کشوری مثل آلمان حرف اول را می زند به خاطر تربیتی است که دانش آموزان در مدرسه دریافت می کنند و هزاران نمونه از این دست وجود دارد... آموزش و پرورش میراث دار ارزش ها، فرهنگ و آداب اجتماعی در هر جامعه ای است که با آموزش آنرا در دانش آموزان نهادینه می کند.

### اهمیت و ارزش آموزش و پرورش

بیماری کرونا به خوبی نقش، جایگاه و کارکردهای آموزشی و تربیتی، آموزش و پرورش را عیان کرد، ثابت کرد بدون آموزش و پرورش، کودکانمان برای برقراری ارتباط موثر بین همدیگر و سایر مردم جامعه دچار مشکل می شوند، کودک با حشر و نشر با افراد جامعه برای پذیرش نقش های اجتماعی آماده می شود در غیر این صورت به موجودی بی تفاوت و بی خاصیت تبدیل می شود.

کودک در جامعه با رفتارها، آداب و رسوم اجتماعی و... آشنا شده و آنها را برای خود الگو قرار می دهد که چگونه رفتاری مورد قبول و پذیرش افراد جامعه و حتی خانواده اش است. اجتماعی شدن تنها راه پذیرش حس مسئولیت پذیری، همراهی و همکاری در جامعه است، هیچ فردی بدون ارتباط با هموعان خود به رشد و تعالی نمی رسد چون راه رشد و پیشرفت افراد از جامعه می گذرد این نهاد با آموزش و نهادینه سازی الگوها و رفتارهای مطلوب اجتماعی افراد را برای حضور موثر و مفید در جامعه آماده می کند. چون آموزش منشاء اصلی تبلور و نهادینه سازی ارزش ها و الگوهای اجتماعی است.

آموزش و پرورش، نردبان ترقی و ارتقای زندگی اجتماعی افراد جامعه است هر پله ای را که فرد از این نردبان طی می کند به قله های ترقی و پیشرفت نزدیک می شود. هنر آموزش، تربیت افرادی است که بتوانند در آینده مسئولیت های مهمی را بر عهد بگیرند. عزت نفس و اعتماد به نفس پایه اصلیش در آموزش و پرورش شکل می گیرد که انسان را مصمم می کند چطور پله های ترقی را طی کند.

### ایجاد درک و فهم مشترک در جامعه

یکی از مهم ترین کارکردهای آموزش و پرورش ایجاد درک و فهم مشترک در افراد جامعه نسبت به همدیگر یا یک موضوع و یا ارزش اجتماعی است، آموزش افراد را برای ایجاد ارتباط و تعامل با هموعان خود آماده نموده و او را نسبت به سرنوشت دیگران حساس و کنجکاو می کند. درک و فهم مشترک در جامعه باعث شکل گیری یک نوع هویت ملی در افراد مختلف جامعه می شود که حاضرند برای حفظ آن حتی جان و مال خود را نثار کنند. درک و فهم مشترک یکی از نکات مهم و موثر در روابط انسانی پایدار و منسجم است که باعث ایجاد انسجام اجتماعی در جامعه می شود.

آموزش و پرورش موتور محرکه تحولات و دگرگونی های اجتماعی است که ذهنیت افراد را برای همراهی و مشارکت در طرح و برنامه هایی که هدفشان پیشرفت و تعالی افراد جامعه است را تحت تاثیر قرار می دهد. اینکه آموزش و پرورش باید به یک دغدغه ملی برای ملت، دولت و مجلس تبدیل شود به خاطر تاثیرگذاری و نقشی است که می تواند در آینده کشور ایفا نماید. نوع آموزش و تربیت می تواند انسان های بی تفاوت نسبت به سرنوشت خود را به انسان های کنجکاو و خواهان توسعه و اجرای عدالت اجتماعی تبدیل کند.

قرآن کریم برای نشان دادن جایگاه فوق العاده "تعلیم و تربیت" جهان را به منزله دانشگاهی معرفی کرده که تمام مخلوقاتش برای علم هر چه بیشتر انسانها آفریده شده اند و هدف از آن اندیشیدن در اسرار پدیده ها و آشنایی با علم و قدرت خدای یکتاست. هم هدف آفرینش جهان و هم هدف بعثت انبیاء الهی، پیشرفت علم و دانش بشر بوده است. در سوره نحل یک قاعده کلی بیان می کند و آن این است که "از آگاهان سؤال کنید اگر نمی دانید" زیرا علوم در حقیقت محصول تفکر و تجربه ای است که پیشینیان کسب کرده اند و برای آیندگان به یادگار گذاشته اند (سایت آیت الله مکارم شیرازی).

### مشکلات آموزش و پرورش تاریخی و دردی مزمن است

اگر کتاب گزارش مشاوران ماوراء بحار «طرح توسعه هفت ساله دولت ایران با تاکید بر بخش آموزش» را که در سال ۱۳۲۷ درباره آموزش و پرورش و مسائل و مشکلات آن تهیه شده است، مطالعه کرده باشید، متوجه می شوید مشکلات کنونی آموزش و پرورش همان هایی هستند که در گزارش سال ۱۳۲۷ هم مطرح شده اند. بنابراین مشکلات آموزش و پرورش کار امروز و فردا نیست بلکه در طول سالیان متمادی بر هم تلمبار شده اند و الان به کوهی بزرگ تبدیل شده است که حل کردن آنها نیاز به یک بسیج عمومی و ملی دارد تا آموزش و پرورش از زیر بار این همه مشکلات شانه خالی نموده و فکر و ذکرش فقط تعلیم تربیت دانش آموزان باشد نه ساختمان مدرسه، نه اردوهای دانش آموزی، نه تجهیزات و امکانات آموزشی و... بلکه فقط به آموزش و تربیت دانش آموزان و شیوه های بازآموزی و افزایش سطح دانش و آگاهی معلمان و دانش آموزان بیندیشد.

تنها راه ریشه کنی این معضل و دردی بزرگ تاریخی توجه ویژه دولت، ملت و مجلس به آن است. این سه رکن اساسی اگر در کنار همدیگر قرار گیرند و به کمک آموزش و پرورش بیایند تمامی مشکلات آنرا حل خواهند کرد.

### مدرسه قلب تپنده نظام تعلیم و تربیت است

مدرسه جایی است که تمامی طرح و برنامه های آموزش و پرورش در آن اجرا شده و شکل عینیت و واقعیت به خود می گیرند؛ غلو نیست اگر بگوییم مدرسه قلب تپنده نظام تعلیم و تربیت است، همه نیروی هایی که در حوزه ستادی هستند از خود وزیر تا آن کارشناسی و متصدی که در دورترین اداره آموزش و پرورش کشور نشسته است وجودشان به خاطر مدرسه، معلمان و دانش آموزانی است که در خط مقدم مبارزه با جهل و نادانی قرار دارند.

الان مدرسه پرچم دار تحول و دگرگونی در نظام تعلیم و تربیت جامعه است و هر اتفاقی که در مدرسه بیفتد آثار آن را بعدها در جامعه نمود پیدا می کند. مدرسه مانند کشتزاری است که در آن بذری کاشته می شود تا بعدا خانواده و جامعه از عواید آن بهره مند شوند.

اینکه می گویند مدرسه کانون تربیتی محله است درست؛ ولی به نظر من باید بگویند مدرسه کانون تحول و دگرگونی جامعه است که راه سعادت و کامیابی هر ملتی از آن می گذرد، علت اصلی توجه دولت ها به آن به خاطر تربیت نیروی کار توانمند، کارآمد، اثربخش، تاثیرگذار برای راهبری و هدایت جامعه است.

برخی از مدارس در تاریخ این کشور نقش مهم و موثری ایفا کرده اند و سال های متمادی است که جامعه از آثار آنها بهره مند می شوند، مانند مدرسه ماندگار البرز و فارغ التحصیلان آن، مدرسه ماندگار دارافنون و فارغ التحصیلان آن و.... بنابراین توجه به مدرسه و نیروهایی که در آن کار می کنند باید در اولویت کاری مجلس و دولت قرار گیرد. یکی از موضوعات مهمی که باید مورد توجه قرار گیرد این است که باید از دخالت های بی جا و بی مورد افراد مختلف در کار مدیران مدارس جلوگیری نمایند. سند تحول بنیادین می گوید مدرسه کانون تربیتی محله است و همه باید خود را در برابر آن مسئول بدانند چون مدرسه محل تربیت فرزندان و مسئولان آینده این کشور است و از این مدارس است که آینده هر کشوری شکل می گیرد. بنابراین نباید هر کسی به خود اجازه بدهد در کار مدرسه دخالت کند و آئین نامه اجرایی مدرسه، منشور مدیریت مدرسه است و این آیین نامه مجوز لازم را برای اجرای طرح ها و برنامه ها را توسط مدیر در مدرسه را داده است.

### نیازهای امروز آموزش و پرورش و نقش جامعه در تحقق آنها

مهم ترین نیاز امروز آموزش و پرورش ما توجه ویژه ملت، مجلس و دولت به آن است. مجلس با تصویب طرح ها و برنامه های آموزشی و پرورشی متناسب با نیازها، شرایط و موقعیت آموزش و پرورش و دولت با پیش بینی بودجه مناسب، تجهیزات، امکانات و زیرساخت های لازم و ملت هم با مشارکت، همکاری و همراهی در طرح و برنامه های آموزش و پرورش؛ می توانند در اعتلا و پیشبرد اهداف آن نقش آفرینی کنند.

یکی دیگر از نیازهای امروز آموزش و پرورش نیروی انسانی ماهر و متخصص در امر تعلیم و تربیت است یعنی نیرویی که علم و دانش معلمی را هم به صورت تئوری و هم به صورت عملی کسب کرده باشد و توانایی اداره کلاس و انتقال مفاهیم را به دانش آموزان داشته باشد. بنابراین تهیه و تصویب قانون ویژه جذب، استخدام و نگهداشت نیروی انسانی در آموزش و پرورش، می تواند کمک شایانی به رشد و شکوفایی آن بکند.

از دیگر نیازهای آموزش و پرورش پیش بینی و اختصاص بودجه مناسب و لازم برای اجرای طرح و برنامه های آن است، الان بیش از ۱۰ سال است که سند تحول بنیادین آموزش و پرورش منتظر اختصاص بودجه مناسب برای اجراست، نبود بودجه مناسب بزرگترین ضربه را به این سند زده است... بودجه ویژه اجرای سند تحول بنیادین می تواند این سند مهم و اساسی را در فاز اجرای کامل قرار دهد.

واگذاری و تفویض اختیار به مدیران مدارس تا بتوانند بر اساس دیدگاه و شناختی که از مدرسه دارند برنامه ریزی و اجرا کنند. این طور نباشد مدیر مدرسه برای عوض کردن دکراسیون یک کلاس از اداره اجازه بگیرد، مدیر باید این اختیار را داشته باشد که بتواند در مدرسه ای که مدیریت می کند طرح ها و برنامه های خلاقانه خود را اجرا کند.

معیشت و رفاه معلمان مهم ترین موضوعی است که باید به صورت جدی و ویژه به آن پرداخته شود چون معلمی که فکر و ذکرش تهیه مسکن، اجاره و کرایه خانه، تامین ضروریات خانواده، بیماری، بی پولی و... است نمی توان از او انتظار داشت دانش آموز مطابق با معیارها و تراز جامعه تربیت کند چون فکر و ذهنش درگیر مسائل و مشکلات دیگر است. یکی از مهم ترین احتیاجات معلمان آرامش روحی و روانی است تا بتواند با خیالی آسوده بر سر کلاس درس دانش آموزان حاضر شود.

.... موارد زیادی در این زمینه هست ولی فعلا به همین ها اکتفا می کنیم....

### کارکردهای آموزش و پرورش در جامعه

۱- آموزش در ایجاد یک جامعه مدرن و توسعه یافته نقش مهم و موثری دارد. آموزش منبع اصلی تعالی و ارتقای زندگی اجتماعی است که انسان بدون آن برای رسیدن به اهدافش دچار رنج و زحمت فراوانی خواهد شد. درهای جدیدی را به روی انسان باز می کند که تا قبل از آن بسته بوده اند و موتور محرک جامعه است که بوسیله آن به حرکت و تلاش برای پیشرفت و رسیدن به افق های روشن وا می دارد.

۲- آموزش مانند نگهبانی است که راه های ناهموار را هموار کرده و انسان های بی تفاوت را نسبت به سرنوشت خود، حساس کرده و به سوی مقصد اصلی راهنمایی می کند و شاید بتوان گفت نقش آموزش مانند نورآکنی است که نقاط تاریک و نادیدنی را برای انسان نمایان می کند و چشم و هوش او را به روی واقعیات زندگی باز می کند. ۳- آموزش برای ایجاد ثبات ژئوپلیتیکی (تأثیر عوامل جغرافیایی بر رفتار سیاستمداران) جامعه مورد نیاز است. چون آموزش باعث می شود که خطوط و مرزبندی های اجتماعی به وضوح برای همه روشن شود و همگان از حق و حقوق اجتماعی خود آگاه شده و مطابق آن عمل نمایند. علم و دانش انسان جز از طریق آگاهی از حق و حقوق خود قابل توسعه و ارتقاء نیست. به عبارت دیگر، ثبات ژئوپلیتیکی یکی از قدرتمندترین تأثیرات آموزش بر جامعه است و از این طریق آرامش و ثبات را به جامعه هدیه می کند تا مردم در کنار همدیگر زندگی آرام و ایمنی داشته باشند.

۴- آموزش باعث توسعه و رونق اقتصادی در بازارهای داخلی و جهانی می شود. یکی از مهم ترین تأثیراتی که آموزش بر جامعه می گذارد این است که به افرادی که در یک جامعه زندگی می کنند مهارت های لازم برای رقابت در بازارهای داخلی و جهانی و مهارت های لازم برای تولید کالاها و فناوری های نوین را به افراد جامعه می دهد. سقراط در این باره می گوید: «دانش را بر ثروت ترجیح دهید، زیرا یکی گذرا و دیگری دائمی است».

۵- آموزش به مردم دانش و قدرت تشخیص لازم را برای انتخاب رهبران توانا، توانمند و تاثیرگذار می دهد. آموزش و پرورش به افراد جامعه این توانایی را می دهد که چگونه یک فرد توانمند و کارآمد را برای اداره کشور انتخاب کند.

آموزش به ترویج مدارا و بردباری و کاهش درگیری ها بین افراد جامعه کمک می کند. بالاترین نتیجه آموزش و دانایی تواضع و بردباری است. آموزش حس زندگی مسالمت آمیز در کنار همدیگر را در افراد جامعه بیدار می کند و به او می گوید برای رسیدن به اهداف خود باید بتوانی چطور اعتماد و توجه دیگران را به خود جلب کنی.

۶- آموزش و پرورش این قدرت را دارد که به جوامع و به طور کلی جهان کمک کند تا به سمت بهتر شدن تغییر کنند. به گفته نلسون ماندلا: «آموزش قوی ترین سلاحی است که می توانید برای تغییر جهان از آن استفاده کنید». مالکوم ایکس می گوید: "آموزش و پرورش پاسپورت آینده است، زیرا فردا متعلق به کسانی است که امروز برای

آن آماده می شوند." آموزش ابزار قدرتمندی است که می توان از آن برای تبدیل جهان به مکانی بهتر برای زندگی استفاده کرد.

۷- آموزش مانند آینه ای است که اشتباهات گذشتگان را برای آیندگان عیان می کند که از آنها درس بگیرند و به اعضای یک جامعه امکان می دهد از اشتباهات گذشته درس بگیرند و از وقوع اشتباهات مشابه در آینده جلوگیری کنند.

۸- آموزش اولین قدمی است که افراد را برای چگونگی استفاده از امکانات و وسایل جامعه آماده می کند و حقوق آنها را در مورد نحوه استفاده از آنها را مشخص و معین می کند. در حقیقت آموزش مانند راهنمایی عمل می کند که برای رسیدن افراد به اهداف خود چگونه از موقعیت ها و شرایط موجود در جامعه استفاده کنند.

۹- آموزش باعث کاهش خشونت و جرم و جنایت در جامعه می شود. آموزش گذشته از انتقال دانش و مهارت، می تواند تأثیرات شگرفی بر رفتار و اجتماعی کردن افراد و سازگاری با اخلاق اجتماعی از طریق انتقال ارزش ها، هنجارها و نگرش های اجتماعی مطلوب و مناسب داشته باشد و عدم آموزش مناسب و سطح پایین سواد، از عوامل خطرآفرین در فعالیت های مجرمانه و رفتار خشونت آمیز در جامعه هستند.

۱۰- آموزش باعث ایجاد امید به آینده می شود. امیدوار کردن مردم به اینکه بتوانند وضعیت خود را در زندگی بهبود بخشند، یکی از تأثیرات مهم آموزش در جامعه است. آموزش درهای جدید به روی انسان باز می کند که تا آن زمان به خاطر جهل و نادانی از آنها بی خبر بوده است و آموزش این قدرت را دارد که انسان را از یک جهان ساکن و ایستا به یک جهان پویا و متحرک منتقل نموده تا برای رسیدن به اهداف خود تلاش و کوشش کند. ....انسجام اجتماعی و ایجاد وحدت در جامعه، حق دانستن، حق آموزش و پرورش برابر، حق بهداشت و درمان، حق بیمه و... اینها همه از دستاو ردهای آموزش و پرورش است که انسان به خاطر دانش و آگاهی به وجود آنها پی برده و برای بدست آوردن آنها سعی و تلاش می کند.... و....

### علت اجرایی نشدن سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین یکی از افتخارات شورای عالی آموزش و پرورش است که آنرا به کمک صاحب نظران و کارشناسان حوزه تعلیم و تربیت تهیه و تدوین کرده است. این سند ارزشمند برای اجرا نیازمند بودجه مستقل از بودجه آموزش و پرورش است چون به گفته کارشناسان و برخی از وزیران آموزش و پرورش، بودجه این دستگاه ۹۸ درصد صرف حقوق و مزایای کارکنان آن می شود آیا با ۲ درصد می توان نظام تعلیم و تربیت را متحول کرد؟ مطمئناً خیر. قطعاً برای ایجاد تحول در آموزش و پرورش و اجرای کامل سند تحول بنیادین، نیازمند یک ردیف بودجه مشخص و معین است تا بتوان این سند ارزشمند را اجرا کرد و گر نه انتظار اجرای آن کار بیهوده ای است. مورد دیگری که باید به آن توجه جدی شود، همراهی و همکاری تمام ارکان آموزش و پرورش برای اجرای این سند است و در این میان نقش معلمان و مدیران مدارس به عنوان محوری ترین عناصر برای اجرای سند تحول بنیادین، ضروری و انکار ناپذیر است چون هر طرح و برنامه ای که آموزش و پرورش بدنبال اجرای آن است باید توسط معلم در مدرسه اجرا شود و به این خاطر است نقش معلم در این مورد بسیار حائز اهمیت است.

آموزش و پرورش مهم ترین و ارزشمندترین کار و خدمت هر دولتی است که می خواهد سطح دانش و آگاهی ملت را نسبت به مسائل و رویدادهای پیرامونی خود افزایش داده و آنها را نسبت به سرنوشت خود حساس کند.

بنابراین همه افراد جامعه باید اطمینان حاصل کنند که آموزش به طور برابر و مساوی در دسترس است. یک سیستم آموزشی مناسب می تواند تضمین کند که مردم در هر کشور چه فقیر و چه غنی به طور برابر به آموزش و پرورش یکسان دسترسی دارند.

یک نکته مهم اینکه آموزش و پرورش فرزندان یک ملت هیچگاه تعطیل بردار نیست و نباید هیچگاه دست مایه بازی ها و رفتارهای سیاسی قرار گیرد، سالم ترین، معتمدترین، داناترین و مسئولیت پذیرترین افراد باید سکان آموزش و پرورش هر کشوری را بدست بگیرند، یعنی افرادی که خود را در مقابل خدای متعال و خلق او مسئول و پاسخگو دانسته و بدانند این امر مسئولیتی خطیر و پر زحمت است که نتیجه اش جز خشنودی خدا و رستگاری جامعه چیز دیگری نیست چون همه ما در مقابل آموزش و پرورش فرزندان این مرز و بوم مسئولیم و باید در مقابل خدای یکتا پاسخگو باشیم.